

STORTINGET

Innst. 331 S

(2019–2020)

Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen

Dokument 8:84 S (2019–2020)

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Pollestad, Marit Knutsdatter Strand, Ole André Myhrvold og Geir Adelsten Iversen om et nytt jordvernmål for maksimal omdisponering av 2 000 dekar dyrka mark årlig innen 2026

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal omdisponering på 2 000 dekar årlig innen 2026.
2. Stortinget ber regjeringen legge frem en egen jordvernstrategi med tiltak for å nå jordvernmålet.
3. Stortinget ber regjeringen utforme et mål for omdisponering av dyrkbar mark, samt tiltak som vil redusere jordbrukets eget forbruk av matjord.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åsunn Lyngedal, Cecilie Myrseth, Nils Kristen Sandtrøen og Terje Aasland, fra Høyre, Margunn Ebbesen, Guro Angell Gimse, Kårstein Eidem Løvaas og Tom-Christer Nilsen, fra Fremskrittspartiet, Morten Ørsal Johansen og Bengt Rune

Strifeldt, fra Senterpartiet, Geir Adelsten Iversen og lederen Geir Pollestad, fra Sosialistisk Venstreparti, Katrine Boel Gregussen, fra Venstre, André N. Skjelstad, og fra Kristelig Folkeparti, Steinar Reiten, viser til Representantforslag 84 S (2019–2020), der det foreslås et nytt jordvernmål, at regjeringen legger fram en egen jordvernstrategi med tiltak for å nå dette, og at regjeringen utformer et mål for dyrkbar mark samt tiltak som vil redusere jordbrukets eget forbruk av matjord.

Komiteen viser til at det årlig gjeldende jordvernmålet ved vedtak etter Innst. 56 S (2015–2016) er satt til omdisponering av maksimalt 4 000 dekar dyrka mark innen 2020. Komiteen viser til at tall fra regjeringen sannsynliggjør at målet er nådd.

Komiteen viser til at forslagsstillerne mener det uansett bør fastsettes et jordvernmål som gjelder fra 2020. Forslagsstillerne mener at maksimal omdisponering av 2 000 dekar dyrka mark årlig innen 2026 vil være et naturlig mål.

Komiteen viser til at jordvern er svært viktig av flere grunner. Det handler om innbyggernes sikkerhet og Norges løpende evne til å produsere mat på egne norske ressurser. Jordvern er avgjørende for den felles beredskapen gjennom å ta vare på ressursgrunnlaget for matproduksjonen. I tillegg har jordvern stor positiv klimaeffekt. Store mengder karbon er lagret i god matjord i tillegg til den betydelige karbonbindingen som skjer gjennom fotosyntesen ved planteproduksjonen. Jordvern er derfor både praktisk politikk for sikkerhet og et rimelig klimatilak med stor effekt.

Komiteen viser til at forslagsstillerne framhever at det ut fra beredskapshensyn også vil være naturlig å fastsette et mål for omdisponering av dyrkbar mark. Det

vil også måtte være et mål å begrense bruk av matjord ved bygging av nye driftsbygninger i landbruket. Komiteen viser til at det for å nå slike offensive jordvern mål vil trenge konkrete tiltak.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at jordvernpolitikken som har vært ført i de to siste stortingsperiodene, har vært vellykket og redusert den årlige omdisponeringen betydelig. De foreløpige tallene viser en omdisponering på 3 700 dekar i 2019, og omdisponeringen var på henholdsvis 4 000 dekar og 3 600 dekar i 2017 og 2018. Til sammenligning var den gjennomsnittlige omdisponeringen på 7 600 dekar per år i perioden 2004–2013 og 11 400 dekar per år i perioden 1994–2003. Dette viser at jordvernpolitikken virker for å redusere omdisponeringen.

Flertallet støtter målet om å redusere omdisponeringen av dyrket mark, og mener dette er viktig for å opprettholde matproduksjonen og matberedskapen. Flertallet mener likevel det er grunn til å understreke at det etter hvert blir nødvendig med hardere prioriteringer rundt hvilke formål som kan forsvare omdisponering. I noen tilfeller er det vanskelig å unngå omdisponering, blant annet for å gjennomføre utbygging av samferdselsprosjekter og annen infrastruktur som er nødvendig i samfunnet. Andelen nedbygging til samferdselsformål var på 37 pst. av samlet omdisponert areal i 2019, og høyeste andel de siste årene var i 2016 med 44 pst. Dette viser at omdisponering av dyrket mark til samferdselsformål alene i stor grad ville lagt beslag på handlingsrommet hvis omdisponeringsmålet hadde vært 2 000 dekar per år, som foreslått i Dokument 8:84 S (2019–2020). Flertallet viser videre til at landbrukets egen omdisponering er av et stort omfang, og at en undersøkelse som ble gjort av SSB og NIBIO i 2017, viste at 22 pst. av all omdisponering av dyrket mark i perioden 2004–2015 ble gjort av landbruket selv. Dette er det nest største formålet for omdisponering i perioden, etter omdisponering til boligformål. Selv om fokuset i jordvernsaker har vært sterkest på bolig- og næringsformål, er det nødvendig at også andre sektorer reduserer sin omdisponering. Det vil i økende grad være nødvendig å prioritere mellom sektorer og ulike geografiske regioner for å klare å nå målet. Flertallet mener at dette er problemstillinger som må utredes nøye før en eventuell ytterligere skjerping av jordvern målet gjennomføres.

Flertallet vil for øvrig påpeke at det hvert år også skjer en betydelig nydyrking i Norge, og at det i 2019 ble gitt tillatelse til å nydyrke 27 500 dekar. Det har ikke vært gitt tillatelse til så mye nydyrking i løpet av ett år siden KOSTRA-rapporteringen startet i 2005.

Flertallet viser også til at et av tiltakene i den oppdaterte jordvernstrategien i statsbudsjettet for 2019

er å videreføre den nasjonale jordvernprisen som første gang ble utdelt i 2017. Prisen har vært et godt tiltak for fokus og synlighet på god jordvernforvaltning. Det er stadig mange nominasjoner til prisen, og disse medlemmer ser frem til å se gode tiltak for jordvern gjennom disse nominasjonene.

Flertallet merker seg at departementet i tråd med anmodningsvedtak nr. 155 (2018–2019) har bedt Landbruksdirektoratet om å utrede en generell søknads- og meldeplikt i jordloven for å regulere landbrukets egen nedbygging av dyrket og dyrket mark, og at en rapport om dette ble overlevert departementet 20. desember 2019. I denne rapporten foreslår direktoratet å innføre en meldeplikt for alle byggetiltak i landbruket, og eventuelt regulere dette nærmere i en forskrift. Flertallet merker seg videre at statsråden i sitt svarbrev til næringskomiteen av 20. mars 2020 informerer om at departementet er i gang med en vurdering av forslagene fra Landbruksdirektoratet og vil komme tilbake vedrørende oppfølging av denne rapporten.

Flertallet viser til at regjeringens første jordvernstrategi ble behandlet i Stortinget i 8. desember 2015 og oppdatert i 2018. Målsettingen i begge strategiene var å få omdisponeringen under 4 000 dekar innen 2020. Flertallet viser videre til at statsråden i sitt svarbrev til komiteen vurderer det slik at det er lite hensiktsmessig å sette i gang et arbeid med en helt ny jordvernstrategi allerede nå siden den gjeldende jordvernstrategien nylig er blitt oppdatert, men at det kan være hensiktsmessig å foreta en ny oppdatering av strategien hvis omdisponeringen ikke går ytterligere ned. Statsråden skriver videre at rapporteringen på omdisponeringen i 2020 først foreligger i 2021, og at det er naturlig å gjøre en endelig vurdering av oppnådd resultat når denne foreligger. Flertallet slutter seg til disse vurderingene og vil på dette grunnlag ikke støtte forslagene som fremmes i Dokument 8:84 S (2019–2020).

Flertallet viser til at Stortinget ved behandlingen av Innst. 112 S (2017–2018) den 6. februar 2018 gjorde følgende enstemmige anmodningsvedtak:

«Vedtak nr. 444:

Stortinget ber regjeringen fremme en oppdatert jordvernstrategi i forbindelse med fremleggelsen av statsbudsjettet for 2019.»

Flertallet viser videre til at regjeringen Solberg i Prop. 1 S (2018–2019) la fram en oppdatert jordvernstrategi i tråd med vedtak nr. 444 av 6. februar 2018. I den oppdaterte jordvernstrategien definerer regjeringen et nytt oppdatert jordvern mål på følgende måte:

«Regjeringa vil at den årlege omdisponeringa av dyrka jord ikkje skal overstige 4 000 dekar, og at målet skal vere nådd innan 2020.»

Flertallet viser til at påstanden om at regjeringen Solberg har utvist motvilje mot skjerpet jordvern, således er uriktig. Også regjeringspartiene stemte for anmodningsvedtaket som implisitt ba regjeringen om å ta jordvernmålet opp til ny vurdering, og regjeringen fulgte opp med å skjerpe jordvernmålet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at den skjerpsen av jordvernet som har skjedd siden 2013, har vært drevet frem av partiene på Stortinget. Det vises til at regjeringen gikk mot å redusere jordvernmålet, men foreslo å beholde det på 6 000 dekar årlig. Disse medlemmer viser til at dette fremkommer i Prop. 127 S (2014–2015), der regjeringen skriver:

«Regjeringen vil at den årlige omdisponeringen av dyrka jord ikke skal overstige 6 000 dekar.»

Disse medlemmer viser til at det var gjennom forhandlinger i næringskomiteen at målet om 4 000 dekar ble bestemt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at matjord og dyrkbar mark er en knapp ressurs her i landet. Det er kun 3 pst. av arealet som er matjord, og av dette er kun 1/3 egnet for produksjon av korn. Det er derfor nødvendig med et sterkt jordvern for å sikre fremtidige muligheter for matproduksjon.

Disse medlemmer viser til at tiltakene som ble vedtatt i 2015, har hatt en positiv effekt, og omdisponeringen av matjord er gradvis blitt redusert. Regjeringen la fram en oppdatert jordvernstrategi i 2018, jf. Prop. 1 S (2018–2019) Landbruks- og matdepartementet (LMD), og videreførte da målet på 4 000 dekar, og at det skal være nådd innen 2020.

Disse medlemmer viser til at de foreløpige KOSTRA-tallene viser at omdisponeringen av dyrka jord var på ca. 3 700 dekar i 2019. Omdisponeringen er under målet som er satt, for tredje året på rad, og omtrent på samme nivå som for 2017 og 2018, da omdisponeringen av dyrka jord var på henholdsvis ca. 4 000 og 3 600 dekar.

Disse medlemmer mener jordvern er så viktig at vi må fortsette å sette oss ambisiøse mål for å få ned omdisponeringen av matjord.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet følgende forslag:

«Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal omdisponering på 3 000 dekar årlig innen 2026.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal omdisponering på 2 000 dekar årlig innen 2026.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det vil være viktig med en egen strategi med tiltak for å nå jordvernmålet.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en ny jordvernstrategi med tiltak for å nå det nye jordvernmålet.»

Disse medlemmer viser til at landbrukets nedbygging av både dyrka og dyrkbar jord har et betydelig omfang. En undersøkelse fra SSB og NIBIO i 2017 viste at landbruket stod for 22 pst. av omdisponeringen av dyrka jord, i gjennomsnitt 1 750 dekar per år, for perioden 2004–2015. Ifølge kartleggingen er en betydelig del av dette omdisponering av områder uten nye bygninger, slik som gårdstun, parkeringsplass, lagringsplass eller andre opparbeidede arealer.

Disse medlemmer viser til at Norge har i overkant av 12 millioner dekar dyrkbar mark, mens det er ca. 10 millioner dekar jordbruksareal i drift i Norge i dag, inkludert overflatedyrka jord og innmarksbeite. Det er imidlertid verdt å merke seg at det er svært lite dyrkbar mark som egner seg til å produsere for eksempel matkorn, siden bare ca. 1,7 pst. av arealet er i klimasonen som er godt egnet til matkorndyrking. Ut fra hensynet til jordvern mener disse medlemmer at det derfor er riktig at det også fastsettes et mål for omdisponering av dyrkbar mark.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utforme et mål for omdisponering av dyrkbar mark, samt tiltak som vil redusere jordbrukets eget forbruk av matjord.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener forslagsstillerne, stortingsrepresentantene fra Senterpartiet, her tar opp en sentral og viktig problemstilling. Matjord er en knapp og livsviktig nasjonal ressurs, og landbrukspolitikken må sikre at matjorda er i god hevd så den kan produsere minst like godt og aller helst enda bedre om 500 år.

Dette medlem deler forslagsstillerens tanker om at det må ligge en nullvisjon til grunn for omdisponering av matjord, og at et viktig steg på veien til dette vil være et offensivt nytt jordvernmål, en oppdatert jordvernstrategi med tiltak for å nå målet, samt å fastsette et mål for omdisponering av dyrkbar mark. Dette medlem støtter derfor forslag 2 og 3 som fremmes i Dokument 8:84 S (2019–2020). I tråd med forslagsstillerens og dette medlems nullvisjon er imidlertid for-

slaget om et mål for maksimal omdisponering av dyrka mark på 2 000 dekar ikke ambisiøst nok.

Dette medlem viser til KOSTRA-tallene for 2019, som viser at omdisponeringen av dyrka mark var på ca. 3 700 dekar i 2019, 3 600 dekar i 2018 og 4 000 dekar for 2017 – alle under målsettingen som er satt. Dette medlem mener at det er to viktige lærdommer fra dette: 1) jordvernmål fungerer, og 2) tiden er inne for at det settes et enda mer ambisiøst mål. Når Stortinget først skal sette et nytt mål, mener dette medlem at ambisjonsnivået må reflektere tempoet i reduksjonen de siste tiårene. Dette medlem viser videre til Prop. 1 S (2018–2019), hvor det opplyses at den årlige gjennomsnittlige omdisponeringen på 1990-tallet (1994–2003) var ca. 11 400 dekar, og ca. 76 000 dekar på 2000-tallet (2004–2013). Nedgangen fra det ene tiåret til det andre var altså 3 800 dekar. Denne trenden har fortsatt frem til i dag. De siste tre årene viser en nedgang i snitt på ca. 3 700 dekar, som betyr en reduksjon fra forrige tiår på 3 900 dekar. Dette medlem viser til at fra 1990-tallet til 2010-tallet og frem til i dag har vi altså konsekvent redusert omdisponeringen med nesten 4 000 dekar per tiårsperiode.

Dette medlem mener at listen ikke kan settes lavere nå, og at det er naturlig å opprettholde tempoet i reduksjonen på minst 3 000 dekar per tiårsperiode inn i 2020-tallet. Dette innebærer at vi må redusere dagens jordvernmål fra 4 000 til 1 000 dekar. Dette medlem viser til at det er et svært offensivt mål, men erfaringene viser at det er realistisk så lenge vi er villige til å prioritere enda hardere og iverksette kraftfulle tiltak i tiden som kommer. Dette medlem viser til at det er konsekvensen av en nullvisjon. Dette medlem peker på at det betyr at veiprosjekter, industri og boligutvikling, som kan bygges andre steder, må vike for jordvernet.

Dette medlem peker på at det i prinsippet kun er jernbanen som det kan gjøres unntak for. Toget må gå rett frem, og kan ikke svinge unna som vei kan. Toget må også innom befolkede områder, og der folk har bosatt seg, er det også matjord. Dette medlem mener det imidlertid må være høy terskel å gjøre unntak også for jernbaneprosjekter, og arealnøytrale alternativer må ha forrang. Skal det likevel gjøres et unntak for jernbaneprosjekter, bør de respektive kommunene kompenseres med erstatningsjord minimum i forholdet 2:1.

På denne bakgrunn vil dette medlem fremme følgende forslag:

«Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal omdisponering på 1 000 dekar årlig innen 2026.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at utgangspunktet er en nullvisjon for nedbygging av dyrka mark. Disse medlemmer viser til at i tillegg til å gå inn for en halvering av nedbyggingen innen 2026 også er ønsket politikk å begrense omdisponering av dyrkbar mark samt redusere jordbrukets eget forbruk av matjord. Disse medlemmer mener det viktigste er å sette seg gradvise mål som blir nådd gjennom kraftfulle og effektive virkemidler for å ta vare på matjorda.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen legge fram en ny jordvernstrategi med tiltak for å nå det nye jordvernmålet.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utforme et mål for omdisponering av dyrkbar mark, samt tiltak som vil redusere jordbrukets eget forbruk av matjord.

Forslag fra Arbeiderpartiet:

Forslag 3

Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal omdisponering på 3 000 dekar årlig innen 2026.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 4

Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal omdisponering på 2 000 dekar årlig innen 2026.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 5

Stortinget fastsetter et nytt jordvernmål om maksimal omdisponering på 1 000 dekar årlig innen 2026.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:84 S (2019–2020) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Pollestad, Marit Knutsdatter Strand, Ole André Myhrvold og Geir Adelsten Iversen om et nytt jordvernmål for maksimal omdisponering av 2 000 dekar dyrka mark årlig innen 2026 – vedtas ikke.

Oslo, i næringskomiteen, den 28. mai 2020

Geir Pollestad

leder

Nils Kristen Sandtrøen

ordfører

